

บทที่ 5

วิจารณ์รวบยอดแนวคิดของชาร์ตส์ว่าด้วยความรับผิดชอบจากทัศนะของผู้วิจัย

ในทางทฤษฎีดนตรีสากล ไม่ว่าจะเป็นนตรีกาลาสสิก ที่ถือว่ามีระเบียบแบบแผนเคร่งครัดที่สุด ดนตรีแจ๊ส ริธึมแอนด์ บลูส์ และร็อคแอนด์โรลล์ ทุกแนวดนตรีที่ว่าจะมีการเล่นได้ 2 แบบ แบบแรก การเล่นตามแบบแผนอย่างเคร่งครัดโดยดำเนินตามกฎเกณฑ์ (Set Rules) ทางทฤษฎีดนตรีอย่างตายตัว หมายความว่า ชีตโน้ตและกุญแจเสียง (Key) เป็นหลัก ไม่ว่าจะเล่นเพลงใดก็ตาม ก็จะไม่ออกจากกรอบนี้ แบบที่สอง การเล่นเชิงสร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีดนตรีใด ๆ เป็นการ เล่นหรือแต่งเพลงขึ้นสด ๆ โดยไม่เตรียมตัวมาก่อน (Improvisation) นักดนตรีที่เล่นในลักษณะนี้จะรู้สึกถึงอิสระภาพอย่างเต็มเปี่ยม ถึงอารมณ์ดนตรีที่ได้รับการปลดปล่อยอย่างเสรี ปราศจากกรอบหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ มาบังคับ แม้แต่นตรีกาลาสสิกที่เคร่งครัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ทางดนตรีที่สุด ก็ยังมีการเล่นในลักษณะที่สองนี้ซึ่งเรียกว่าอิมพรอมทู (Impromptu) โดยทั่วไป ในทางดนตรี ไม่มีการตัดสินว่า แบบใดแบบหนึ่งเหนือกว่าหรือด้อยกว่าอีกแบบหนึ่ง การเล่นดนตรีทั้ง 2 แบบ ต่างก็ประกอบกันเป็นดนตรีที่มีความสุนทรีย์ สีสัน และพลังสร้างสรรค์ ถ้ามีเพียงแบบใดแบบหนึ่งโดยขาดไปอีกแบบหนึ่ง สุนทรีย์แห่งจิตลีลา ก็จะไม่สมบูรณ์ บทร้องไปอย่างน่าเสียดาย ในทำนองเดียวกัน แนวคิดของชาร์ตส์ว่าด้วยความรับผิดชอบก็ไม่แตกต่างจากนี้ ชาร์ตส์มีทั้งแนวคิดในเชิงข้อเท็จจริง (Descriptive Responsibility) ที่ไม่ใช่ความหมายทั่วไปหรือแนวคิดทั่วไปที่เข้าใจกันอยู่เกี่ยวกับค่านี ทั้งแนวคิดในเชิงคุณค่าที่พึงปรารถนา หรือแนวคิดในเชิงปทัสสถาน (Normative Responsibility) อันเป็นแนวคิดที่เป็นที่เข้าใจทั่วไปในวงการปรัชญาในแง่ที่ว่า มีการกำหนด

มาตรฐานไว้ล่วงหน้าแล้วว่า รับผิดชอบหมายความว่า หนึ่ง การทำตามหน้าที่จนเต็มความสามารถ สอง การรู้ว่า อะไรควร อะไรไม่ควร ก่อนจะลงมือกระทำอะไรก็ตาม สาม การยินยอมที่จะรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำทั้งในแง่การสรรเสริญและการประนาม การให้รางวัลและการลงโทษ

ผู้วิจัยไม่คิดว่าการมีแนวคิดทั้งสองควบคู่กันไปจะเป็นการขัดแย้งกันในตัวเอง (Inconsistency) ของชาร์ตต์ ดังที่ผู้สนใจแนวคิดของชาร์ตต์และลัทธิเอกซิสเท็นเชียลลิสม์ เข้าใจกันโดยทั่วไป ตรงกันข้าม แนวคิดทั้งสองแนวของชาร์ตต์ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่างก็ประกอบกันเป็นแนวคิดที่สมบูรณ์ครบถ้วน เป็นเอกภาพในความหลากหลาย ไม่มีแนวคิดอันใดอันหนึ่ง เหนือกว่าหรือด้อยกว่าแนวคิดอีกอันหนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดของชาร์ตต์ว่าด้วยเสรีภาพมีปัญหามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การถูกกล่าวหาว่า เป็นแนวคิดที่สุดโต่ง รุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความคิดว่าด้วยเสรีภาพของมนุษย์เท่าที่เคยมีมาหลายพันปี หมายความว่าไม่ว่าจะชี้ไปที่การกระทำของใคร แม้แต่นักโทษประหาร คนคุกที่ถูกจองจำ ทุกการกระทำที่ชี้ไปนั้นต่างก็เป็นการกระทำที่อิสระหมด การยืนยันเช่นนี้ก็ไม่ได้ต่างกับการยืนยันว่าทุกการกระทำของมนุษย์มีสาเหตุหมด (Deterministic) ไม่มีการกระทำใดที่อิสระ ผลสุดท้ายก็คือ เสรีภาพไม่มีความหมาย ค่าใดค่าหนึ่งจะมีความหมายเมื่อมีค่าที่ตรงกันข้ามกันอยู่ เช่น สูงกับเตี้ย อิสระ กับถูกบังคับ หรือมีสาเหตุ รวยกับจน ในความเป็นจริงของชีวิต มีการกระทำบางอย่างของเราที่อิสระ และมีการกระทำบางอย่างที่ถูกบังคับ ไม่อิสระ ในเมื่อเสรีภาพของชาร์ตต์เชื่อมโยงโดยตรงกับความรับผิดชอบในแง่ที่ว่า เพราะความเป็นจริงของมนุษย์คือเสรีภาพ มนุษย์ไม่สามารถรับผิดชอบได้ถ้าไม่มีอิสระหรือปราศจากเสรีภาพ หมายความว่า ถ้าถูกบังคับ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ฉะนั้นเมื่อเสรีภาพของชาร์ตต์ ไม่มีความหมายใด ๆ ความรับผิดชอบที่ไปด้วยกันก็ไม่มี ความหมายไปด้วย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าผู้วิจัยกำลังเสนอสิ่งที่ไม่มีความหมายให้กับวงการปรัชญา ตรงกันข้าม งานวิจัยชิ้นนี้จะมีส่วนสนับสนุนให้

ผู้ที่สนใจปรัชญาลัทธิเอกซิสเทนเชียลลิสม์ (Existentialism) เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเขาได้อย่างถูกต้องกว้างขวางและรอบด้านมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเข้าใจแนวคิดอื่น ๆ ของนักปรัชญาศตวรรษที่ 20 ผู้มีมากขึ้น เช่น ความกระวนกระวาย (Anguish) การโกหกตัวเอง (Good Faith) ความจริงใจ (Good Faith) ตลอดจนความจริงแท้ (Authenticity) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การที่ชาร์ตร์มีแนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบทั้งในเชิงข้อเท็จจริงและในเชิงปทัสสถานประกอบกันครบถ้วนนั้น มิได้หมายความว่าแนวคิดของชาร์ตร์ว่าด้วยความรับผิดชอบ จะไม่มีจุดอ่อน ตรงกันข้าม ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวเต็มไปด้วจุดอ่อนมากมายซึ่งจะนำเสนอทีละประเด็นไป ทั้งหมดมีอยู่ 4 - 5 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก สำหรับชาร์ตร์ ความรับผิดชอบไม่มีระดับ (Degree) ทหารที่ไปรบในสงครามเพราะถูกเกณฑ์ จะรับผิดชอบต่อสงครามนั้นเท่า ๆ กับแม่ทัพผู้ประกาศสงคราม "รับผิดชอบต่ออย่างลึกซึ้งต่อสงครามราวกับว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ประกาศสงครามนั้นเอง"¹ การอ้างเช่นนี้ดูจะไม่สมเหตุสมผลนัก ในแง่ที่ว่า ชาร์ตร์ทำให้ความรับผิดชอบของมนุษย์ขยายไปเหนือสิ่งที่เขาสามารถจะเลือกได้อย่างอิสระ ถ้าคิดแบบชาร์ตร์ มนุษย์ทุกคนก็ต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ภายนอกทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกเท่าเทียมกัน ไม่ว่าข้อเท็จจริงของเหตุการณ์นั้นจะเกี่ยวข้องหรือขึ้นกับเราหรือไม่ก็ตาม ผู้วิจัยเข้าใจว่า แม้แต่ชาร์ตร์เองคงจะไม่คิดว่า เขาจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของกองทัพเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น การบุกโปแลนด์ การยึดครอง

¹Sartre, Being and Nothingness, p. 555.

ฝรั่งเศสและการทำลายกรุง สตาลินกราด ไม่ว่าจะกล่าวอ้างเช่นไรก็ตาม การคิดเช่นนี้ทำให้ลำดับความสำคัญในการรับผิดชอบต่อสงครามพังทลายลง สิ้นเชิง โดยหลักเกณฑ์แล้ว ภายหลังจากสงคราม ประเทศที่จะชนะจะลงโทษ ประเทศที่แพ้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการบังคับ จ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม (War reparation) การลงโทษอาชญากรสงครามซึ่งจะเป็นแม่ทัพของฝ่ายที่พ่ายแพ้ ในสงครามโลกครั้งที่ II อาชญากรสงคราม ได้แก่ ฮิตเลอร์ของ เยอรมัน มุสโสลินีของอิตาลี นายพลโตโจของญี่ปุ่น ทั้ง 3 คนนี้ถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากรสงครามและถูกลงโทษจากฝ่ายพันธมิตร เพราะเป็นบุคคลสำคัญที่ผลักดันให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ II ขึ้น ถ้าความรับผิดชอบไม่มีระดับอย่าง ที่ชาร์ตร์คิด อาชญากรสงครามคงมิใช่มีแค่ไม่กี่คนเท่านั้น แต่จะต้องเป็น ทหารหลายสิบล้านคน ตั้งแต่ยศต่ำที่สุดจนถึงยศสูงสุดของกองทัพเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น ที่จะถูกลงโทษในฐานะอาชญากรสงครามอย่างเท่าเทียมกันหมด การคิดแบบชาร์ตร์จะทำให้ยศในทางทหารที่เรียงลำดับจากต่ำสุดไปสู่อันดับสูงสุดหมด ความหมายโดยสิ้นเชิง ในเมื่อพลทหารต้องรับผิดชอบต่อสงครามเท่ากับ จอมพล ก. ในแง่นี้ พลทหารและจอมพลก็มีความหมายเท่ากัน แล้วจะแบ่งยศ ออกเป็นพลทหารหรือจอมพลเพื่ออะไรหากความรับผิดชอบของทั้งสองตำแหน่ง เท่ากัน

ใช้แต่เท่านั้น ผู้วิจัยยังเห็นว่า การกล่าวอ้างของชาร์ตร์ที่ว่า ทหารเกณฑ์ที่ได้รับหมายเรียกให้ไปร่วมรบในสงครามรับผิดชอบต่อสงครามอย่าง ลึกซึ้ง ราวกับเป็นผู้ประกาศสงครามเองนั้นดูจะขัดแย้งในระดับหนึ่งกับนิยามของ ความรับผิดชอบ ในแง่การเป็นผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้ว่า "การรู้สำนึกถึงการเป็น ผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้ของเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ"² ในเมื่อจอมพล ก. ยกทัพ เยอรมันเข้ารุกรานโปแลนด์ ออสเตรีย ฮังการี ซึ่งก่อให้เกิดสงครามโลก ครั้งที่ 2 ติดตามมาและแพร่ขยายไปทั่วโลก ทำไมพลทหาร ฮ. ซึ่งมีได้เกี่ยวข้อง

² Ibid.,, p. 553.

ลึกเล็กน้อยนิดกับการตัดสินใจระดับชาติและนานาชาติของจอมพล ก. และมีได้
 ก่อให้เกิดสงครามครั้งนี้ โดยตรง จะต้องรับผิดชอบกับการรบพุ่งที่ตนเองมิใช่
 "ผู้สร้างที่โต้แย้งมิได้" ครั้งนี้ด้วย (Incontestable Authorship)

ประเด็นที่สอง แนวคิดของชาร์ตอร์ว่าด้วยเสรีภาพและความรับผิดชอบ ในที่สุดแล้วทำให้ความรับผิดชอบไม่มีความหมาย ทั้งนี้เพราะสำหรับ
 ชาร์ตอร์ การเป็นมนุษย์กับการปราศจากเสรีภาพไปด้วยกันไม่ได้ ทุกการ
 กระทำของมนุษย์เป็นอิสระทั้งหมด ไม่มีขอบเขตใด ๆ ในโลกจะมาจำกัด
 เสรีภาพของมนุษย์ได้นอกจากเสรีภาพเอง มนุษย์ไม่อิสระที่หยุดยั้งการมี
 เสรีภาพของตน นี่คือนิยามที่ปราศจากขอบเขต นี่คือนิยามของมนุษย์ที่
 มิใช่ความหมายปกติธรรมดา สิ่งที่ดีติดตามมาจากเสรีภาพที่สมบูรณ์คือความ
 รับผิดชอบที่สมบูรณ์เช่นกัน "ความรับผิดชอบที่สมบูรณ์ก็คือข้อกำหนดใน
 ทางตรรกะจากผลของเสรีภาพของเรา"³ ความรับผิดชอบที่สมบูรณ์
 หมายความว่า มนุษย์รับผิดชอบต่อทุกการกระทำทั้งหมด ไม่มีอะไรในโลก
 ที่จะหลบหนีจากความรับผิดชอบของมนุษย์ไปได้ ไม่เพียงแต่การกระทำหรือ
 กิจกรรมส่วนตัวเท่านั้น แต่รวมถึงเหตุการณ์ภายนอกทั้งหมดด้วย นั่นก็คือ
 มนุษย์รับผิดชอบต่อทุกอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น ความรับผิดชอบก็ไร้ความหมาย
 เช่นเดียวกับการอ้างว่าทุกการกระทำของมนุษย์เป็นอิสระหมด เสรีภาพก็ไร้
 ความหมายทันทีเพราะไม่มีสิ่งตรงกันข้ามกัน เช่น สุข ทุกข์ ร้อน หนาว
 มนุษย์จะรู้ค่าของความสุข ก็ต่อเมื่อได้ประสบกับความทุกข์อย่างแท้จริงมาแล้ว
 เท่านั้น ในทำนองเดียวกัน ความหมายของความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อ
 เมื่อมีสิ่งตรงกันข้าม เช่น ความไม่รับผิดชอบ ถ้ามนุษย์คือสัตว์ 2 โลก ที่
 กระโดดไปมาระหว่างโลกของอิสรภาพกับโลกของเหตุวิสัยตามค่าเปรียบเทียบ

³ Ibid., p. 554.

ของค่าน้ำแล้ว ในระหว่างที่มนุษย์อยู่ในโลกแห่งอิสราภาพ ผลพวงจากอิสราภาพนี้คือ มนุษย์รับผิดชอบต่อการกระทำของตน เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ก้าวเท้าเข้าสู่โลกของการบังคับ เช่น ถูกโจรใช้ปืนจี๊ตกระชก เป็นโรครัดที่ขอบขมอย ถูกสะกดจิต เมื่อนั้นมนุษย์ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ เพราะถูกบังคับจากสถานการณ์แวดล้อมที่กำหนด การมีทั้งกรณีที่มนุษย์รับผิดชอบและกรณีที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อ ทำให้ความรับผิดชอบมีความหมายขึ้นมาได้ เพราะมีสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน การกล่าวอ้างของชาร์ตที่ว่ามนุษย์รับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ทำให้ความรับผิดชอบต่อมีความหมาย

ฉะนั้น ข้อดีของความรับผิดชอบที่สมบูรณ์เช่นนี้ของชาร์ตก็คือ ชาร์ตทำให้ความไม่รับผิดชอบต่อเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสังคมต่าง ๆ หหมดไปจากโลก ไม่มีใครไม่รับผิดชอบต่อ ทุกคนรับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่าง แต่สำหรับผู้วิจัยแล้ว ความไม่รับผิดชอบต่ออาจหมดไปจากโลกในความคิดของชาร์ตเท่านั้น แต่ในโลกของความเป็นจริงปัจจุบัน เราจะพบตัวอย่างของความไม่รับผิดชอบต่อได้ในทุกระดับชั้นของสังคมทุกหนทุกแห่ง ตั้งแต่หน่วยสังคมที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคมใหญ่ที่สุดคือประเทศชาติ เราจะพบพ่อแม่ที่ไม่รับผิดชอบต่อลูก ครูที่ไม่รับผิดชอบต่อศิษย์ ไปจนถึงผู้นำประเทศที่กระหายอำนาจจนไม่นึกถึงความเดือดร้อนของประชาชน ปัญหาการติดยาเสพติดของวัยรุ่น ปัญหามลภาวะของสิ่งแวดล้อม ปัญหาโสเภณีเด็ก ฯลฯ สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของปัญหาเหล่านี้ ได้แก่ ความไม่รับผิดชอบต่อ ตราบจนขณะนี้วันนี้ ปัญหาเหล่านี้ก็ยังดำรงอยู่ต่อไปเช่นนี้ ความไม่รับผิดชอบต่อจะหมดไปจากโลกได้อย่างไร ผู้วิจัยคิดว่าประเด็นนี้ สามารถคัดค้านชาร์ตได้เต็มที่

ข้อดีอีกประการหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสมบูรณ์ของชาร์ตก็คือ การหลุดพ้นจาก "วิกฤติของความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม" ที่สรุปว่า ถึงที่สุดแล้วไม่มีใครรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมต่อการตัดสินใจ การกระทำ หรือ

ผลใด ๆ ไม่ว่านิยัตินิยมจะจริงหรือเท็จก็ตาม แนวคิดของชาร์ตต์ว่าด้วยเสรีภาพที่สัมบูรณ์ของมนุษย์ ช่วยให้เขาหลุดพ้นจากวิกฤติของความรับผิดชอบทางจริยธรรมโดยสัมบูรณ์ ดังที่ผู้วิจัยขยได้อภิปรายไว้แล้วอย่างละเอียดในบทที่ 4

ประเด็นที่สาม ความรับผิดชอบที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากเสรีภาพในความหมายของการเลือกทำอื่นได้นั้นมีปัญหามาก ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาบางคน เช่น เด็นเน็ตต์ เห็นว่าการเลือกทำอย่างอื่นได้ในสถานการณ์หนึ่งๆ ไม่สำคัญเลยต่อความรับผิดชอบทางจริยธรรม น่าสังเกตว่าเมื่อนาย ก. ได้ทำถูกต้อง ทำดี และได้รับการสรรเสริญและรางวัลแล้ว จะไม่มีใครถามว่า นาย ก. ทำอื่นได้หรือไม่ คำถามเช่นนี้ไม่มีความสำคัญใด ๆ ในการอภิปรายถึงการสรรเสริญหรือการให้รางวัลสำหรับการกระทำที่ดีงาม เป็นสิริมงคลที่ไม่ทำให้เสียใจภายหลัง การถามเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่ดี แต่เมื่อนาย ก. ทำผิดทำชั่ว จะมีคนถามว่า "เขาทำอื่นได้หรือไม่" คล้ายกับจะถามว่า นาย ก. มีทางเลือกอื่นหรือไม่นอกจากการทำผิด เราจะถามคำถามเช่นนี้เมื่อ การกระทำนั้นมีแนวโน้มไปทางเสื่อมเสียหรือการตำหนิตัวเตียน หลักฐานที่น่าสนใจในประเด็นนี้ ก็คือ ไม่เคยมีทนายผู้ต้องหาอ้างว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถทำอื่นได้ ฉะนั้น ไม่ต้องรับผิดชอบ สำหรับเด็นเน็ตต์ ถึงจะเลือกทำอื่นไม่ได้ ก็ไม่มีใครสามารถได้รับการยกเว้นจากความรับผิดชอบต่อกระทำของตนได้⁴ ฉะนั้น ความหมายของเสรีภาพในแง่การเลือกทำอื่นได้จึงไม่มีบทบาทต่อความรับผิดชอบ

ประเด็นที่สี่ ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อแนวคิดของชาร์ตต์ว่าด้วยความรับผิดชอบต่อมวลมนุษยชาติที่เป็นความรับผิดชอบเชิงปทัสสถาน ซึ่งมีนัยยะ

---

⁴Dennett, "I could not have done otherwise-so what?" The Journal of Philosophy, December 1984, p.553-565.

ถึงสิ่งที่ "ควร" ความรับผิดชอบต่อมวลมนุษยชาตินี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้ออ้างของชาร์ตร์ที่ว่า โดยการเลือกของปัจเจกชนนั้น เขากำลังทำหน้าที่ เหมือนกับผู้ออกกฎหมายที่เลือกแทนมนุษยชาติทั้งปวงด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้าชาร์ตร์เลือกแต่งงาน มีลูก การเลือกแต่งงานของเขาไม่เพียงแต่จะเกี่ยวข้องกับตัวเขาเองเท่านั้น แต่ยังผูกพันกับมวลมนุษยชาติด้วย ในการเลือกระบบผิวเด็วเมียเด็ว การเลือกของเขาหมายถึงสิ่งที่ "ควร" สำหรับมนุษย์ทั้งมวล ไม่มีใครจะหลบหนีจากความรับผิดชอบที่ลึกซึ้งและเต็มเปี่ยมนี้ได้⁵ ข้ออ้างเช่นนี้ของชาร์ตร์ในแง่ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อมนุษยชาติ จะไม่มีความหมายหรือเหตุผลในแง่ที่ว่า ถ้าชาร์ตร์เขียนบทความหรือเขียนหนังสือชักชวนให้คนทั้งปวงนับถือศรัทธาในระบบผิวเด็วเมียเด็ว หรือเปิดอภิปรายตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ เพื่อโน้มน้าวผู้คนให้ศรัทธาในระบบนี้ ในข้อดีต่าง ๆ มากมายของระบบนี้ มากกว่าระบบหลายผิวหลายเมีย ถ้าชาร์ตร์กระทำกิจกรรมที่ว่านี้และกล่าวว่า การเลือกแต่งงานและมีลูกของเขา คือการเลือกแทนมวลมนุษยชาติ การอ้างดังกล่าวก็พอจะมีเหตุผลรับฟังได้ แต่การเลือกแต่งงาน มีลูกที่เป็นการเลือกส่วนตัวอย่างแท้จริงโดยปราศจากกิจกรรมอื่น ๆ มาสนับสนุน ไม่น่าจะเกี่ยวข้องผูกพันกับการเลือกแทนมวลมนุษยชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับความรับผิดชอบต่อมวลมนุษยชาติเลย ความรับผิดชอบเชิงปฏิบัติสถานที่มันยยะถึงสิ่งที่ "ควร" สำหรับคนอื่น ๆ จึงไม่มีความหมายที่สมเหตุสมผลนัก

ใช้แต่เท่านั้น ในอีกแง่หนึ่ง ถ้าผู้วิจัยจะพิจารณาหลักการว่าด้วยการกระทำของปัจเจกบุคคลในสังคมของมิลล์ ผู้นำลัทธิประโยชน์นิยม

---

⁵Sartre, L'EXISTENTIALISME est un Humanisme, 1970, p. 25-28.

(Utilitarianism) ที่แบ่งการกระทำของปัจเจกชนออกเป็น 2 อย่าง คือ

ประการแรก การกระทำที่เกี่ยวข้องกับตัวเองเท่านั้น (Self - regarding Action) เช่น การกินเหล้า การออกกำลังกาย รัฐหรือกลไกของรัฐไม่สามารถแทรกแซงการกระทำเช่นนั้นของปัจเจกบุคคลผู้อยู่ในรัฐได้ รัฐไม่มีสิทธิหรืออำนาจที่จะห้าม นาย ก. คนธรรมดาสามัญกินเหล้าได้ เพราะการกินเหล้าของนาย ก. มิได้ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

ประการที่สอง การกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Other - regarding Action) ถ้าการกระทำใดจะมีผลกระทบต่อผู้อื่นในแง่ที่เป็นอันตราย รัฐสามารถเกี่ยวข้องแทรกแซงได้เต็มที่ เช่น ถ้านาย ข. เจ้าหน้าที่ตำรวจกินเหล้า เขาอาจจะถูกจับกุมหรือถูกห้ามปรามการกินเหล้าได้ เพราะนาย ข. มีปิ่นที่อาจจะยิงใครจนได้รับบาดเจ็บหรือตายได้

แต่ถ้าพิจารณาตามทัศนะของชาร์ตอร์แล้ว ไม่ว่าปัจเจกบุคคลจะเลือกทำอะไร ทุกการเลือกกระทำนั้นต่างก็เป็นการเลือกแทนมวลมนุษยชาติทั้งสิ้น ฉะนั้น ถ้าคล้อยตามหลักการนี้ของชาร์ตอร์ จะมีแต่การกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่ปัจเจกชนต้องรับผิดชอบเท่านั้น ผู้วิจัยคิดว่าไม่สมเหตุสมผลนักที่บุคคลจะมีเพียงการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นเท่านั้น เพราะมีฉะนั้น ในแง่ปรัชญาสังคมแล้วรัฐจะเข้ามาแทรกแซงได้ในทุกการกระทำของปัจเจกบุคคล ซึ่งชาวเอกซิสเทนเซียลิสต์จะยอมรับไม่ได้เด็ดขาด

ประเด็นที่ห้า จากนิยามของความรับผิดชอบของชาร์ตอร์ที่ว่า "ความรับผิดชอบหมายถึงการรู้สำนึกถึงการเป็นผู้สร้างสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่โต้แย้ง

มิได้"^๑ (incontestable authorship) นั้น อาจกล่าวได้อีกอย่างว่า เมื่อ นาย ก. กระทำอะไรแล้ว ก็ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำสิ่งนั้น การรู้สำนึกถึงการเป็นผู้กระทำหรือความรับผิดชอบนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดของชาร์ตร์ว่าด้วยความจริงใจต่อตนเอง (Authenticity, good faith) ในแง่ที่ว่า เมื่อเราทำอะไรแล้วยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำ (author) โดยไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ในแง่ที่เราในฐานะผู้กระทำมีความจริงใจต่อตนเอง ประพฤติคนเราชอบปฏิเสธความรับผิดชอบ การปฏิเสธความรับผิดชอบทำได้โดยอ้างว่า ตนมิได้ทำสิ่งนี้ แต่สถานการณ์บังคับให้ทำ หรือไม่ก็โยนความผิดไปให้ปัจจัยแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ เป็นต้นว่า เพราะฉันถูกบังคับ เพราะฝนตก เพราะมีธุระ การหาข้ออ้างและการโยนความรับผิดชอบไปให้สิ่งอื่น ๆ นั้นคือการไม่จริงใจต่อตัวเอง ในอีกแง่หนึ่งก็คือการโกหกตัวเอง หรือการหลอกตัวเอง (bad faith) อันเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความจริงใจต่อตนเอง ตัวอย่างเช่น ก้อนหินถูกพายุพัด กลิ้งลงมาทับคนตาย เราไม่คิดว่าก้อนหินต้องรับผิดชอบต่อความตายครั้งนี้ เพราะก้อนหินถูกบังคับให้กลิ้งลงมาโดยพายุ ก้อนหินไม่มีเสรีภาพที่จะเลือกว่า จะกลิ้งลงมาหรือไม่กลิ้ง ถ้ามันหลุดได้มันคงจะพูดว่าเสียใจด้วย เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ แต่คนไม่น้อยอยากมีฐานะเป็นเพียงก้อนหิน เมื่อตนได้ทำอะไรลงไป ก็จะบอกคล้ายกันว่า ช่วยไม่ได้ ไม่ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำ และไม่ยอมรับผลจากการกระทำนั้น

ที่จริง แนวคิดที่ว่าด้วยความจริงใจต่อตนเองนี้เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าชาร์ตร์ก็มีแนวคิดเชิงปทัสสถานหรือเชิงคุณค่าอยู่ ในแง่หนึ่งอาจถือได้ว่าแนวคิดนี้เป็นปทัสสถานสูงสุดของชาร์ตร์ แต่ก็ยังเป็นปทัสสถานที่แตกต่างกันจากปทัสสถานทั่วไปที่ว่าปทัสสถานของคนอื่นจะมีเนื้อหา เช่น จงพูดความจริง ไม่ควรพูดเท็จ แต่

---

^๑Sartrre, Being and Nothingness, p. 553.

ความจริงใจต่อตนเองของชาร์ตั้นั้นไม่มีเนื้อหา หมายความว่า การพูดปดก็เป็นความจริงใจต่อตนเองได้ (Authenticity) ถ้าการพูดปดนั้นเป็นสิ่งที่เราควรเลือก การพูดความจริงก็เป็นความจริงใจต่อตนเองได้เช่นกัน ในอีกแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความจริงใจต่อตนเองนี้เป็นเรื่องของปัจจุบันตลอด และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แนวคิดของชาร์ตั้นั้นว่าด้วยความรับผิดชอบอยู่กึ่งกลางระหว่างความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง (Purely descriptive responsibility) กับความรับผิดชอบเชิงปทัสฐานที่แท้จริง (purely normative responsibility) ที่ผู้วิจัยกล่าวว่าแนวคิดของชาร์ตั้นั้นอยู่กึ่งกลางระหว่าง 2 ชั้นนั้น หมายความว่า เราารู้สำนึกว่าเราทำ X และยอมรับผลจากการทำ X การรู้สำนึกว่า เราทำ X นั้นเป็นแนวคิดของความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริง แต่ก็มีใช้แนวคิดเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง เพราะว่าความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริงนั้นมิได้จำกัดเพียงมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้กระทำหรือสาเหตุของการกระทำได้ แม้แต่ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ก็สามารถรับผิดชอบได้ เช่น คลื่นใหญ่รับผิดชอบต่อการล่มของเรือ ความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริงนั้นหมายความว่า การเป็นสาเหตุ (Causal) เท่านั้น ในทำนองเดียวกัน เราอาจกล่าวได้อีกว่า เครื่องยนต์ที่ขัดข้องรับผิดชอบต่อการตกของเครื่องบินลำนี้ รับผิดชอบในที่นี้ไม่มีเรื่องของเสรีภาพหรือเจตนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย เป็นเพียงการบอกสาเหตุการตกของเครื่องบินเท่านั้น เราสามารถตั้งคำถามว่า ใครทำสิ่งนี้ หรือ อะไรทำสิ่งนี้ เพื่อจะได้คำตอบที่แสดงถึงความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริงได้

ในขณะเดียวกัน การรู้สำนึกถึงการเป็นผู้กระทำและยอมรับผลการกระทำนั้นตามแนวคิดของชาร์ตั้นั้นก็มีใช้ความรับผิดชอบเชิงปทัสฐานอย่างแท้จริงเช่นกัน เพราะไม่มีคุณค่าหรือปทัสฐานใด ๆ เช่น ดี เลว ถูก ผิด มา

ตัดสิน ดังกรณีทีลืซซีโสภณในบทละครเรื่อง La Putain Respectueuse ปกป้องนิโกรอีกคนหนึ่งที่เป็นพยานการฆาตกรรมไว้ และยอมรับผลการกระทำของตน ผู้วิจัยเข้าใจว่าการกระโดดทางความคิดจากการที่เรายอมรับว่าเราเป็นผู้ทำ X ไปสู่การยอมรับการกระทำ X นั้น ตรงนี้เป็นเรื่องของความเกี่ยวพันในเชิงศีลธรรมระหว่างการกระทำกับการยอมรับผลจากการกระทำ ที่กล่าวว่า เป็นเชิงศีลธรรมนั้นหมายความว่า ผู้กระทำอาจยอมรับ หรืออาจไม่ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าเขาจริงใจต่อตนเองหรือเขาโกหกตนเอง โดยโยนความผิดไปให้กับสิ่งอื่น ๆ หรือหาข้ออ้างอื่น ๆ แต่ก็มิใช่ความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานอย่างแท้จริงที่จะต้องมึคุณค่าบางอย่างทางจริยธรรมมากำหนดล่วงหน้า จึงจะถือว่ารับผิดชอบได้

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาแนวคิดของชาร์ตว์ว่าด้วยความรับผิดชอบอย่างถึงที่สุดแล้ว เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า แนวคิดของชาร์ตว์ว่าด้วยความรับผิดชอบนี้ อยู่กึ่งกลางระหว่างความรับผิดชอบเชิงข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง กับความรับผิดชอบเชิงปทัสสถานอย่างแท้จริง